

Секція 2

Актуальні проблеми розвитку правової системи України та зарубіжних країн: національний та міжнародно-правовий виміри

Карий В. В.

*аспірант кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
Тернопільського національного
економічного університету*

СИСТЕМА НАДАВАЧІВ БЕЗОПЛАТНОЇ ПЕРВИННОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ – РОБОТА БЕЗПОСЕРЕДНЬО З КЛІЄНТОМ ТА ДИСТАНЦІЙНО

Поняття безоплатної первинної правової допомоги визначено Законом України «Про безоплатну правову допомогу» як вид державної гарантії, що полягає в інформуванні особи про її права і свободи, порядок їх реалізації, відновлення у випадку їх порушення та порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [1].

Практично ж первинна правова допомога включає в себе декілька видів послуг, що надаються особі, яка звертається за отриманням такої. Серед них:

- надання правової інформації та консультацій і роз'яснень з правових питань (при цьому їх можна розділяти на два окремі підвиди);

- складання документів не процесуального характеру (наприклад скарга чи заява). Складання будь-яких документів, що мають процесуальний характер (клопотання, позовна заява, відзив і т.д.) автоматично відносять таку допомогу до розряду вторинної правової

допомоги, коло суб'єктів права на отримання її безоплатно значно вужчий;

- надання допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації – в тому числі допомога у складанні звернення до центру правової допомоги.

Законодавство також виділяє надання консультацій, роз'яснень та підготовка проектів договорів користування земельними ділянками (оренда, суборенда, земельний сервітут, емфітевзис, суперфіцій) для сільського населення як окремий вид правових послуг, що надаються в рамках первинної правової допомоги, проте, дану підкатегорію можна віднести до надання правової консультації та складання документів не процесуального характеру.

Якщо говорити про те, хто надає безоплатну первинну правову допомогу, то безпосереднім профільним органом є центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги, які надають такі послуги з широкого спектру питань, однак коло надавачів ними не завершується. Суб'єктами надання первинної правової допомоги є всі органи державної влади та місцевого самоврядування, спеціалізовані установи та фізичні і юридичні особи приватного права.

Аналізуючи даний перелік можна прийти до висновку, що законодавець мав на меті максимально розширити можливості надання первинної правової допомоги, оскільки включив сюди як елементи імперативності, так і елементи диспозитивності. Перше проявляється у обов'язку, в межах своєї компетенції, органами державної влади та органами місцевого самоврядування надавати первинну правову допомогу, а другий реалізується через можливість (відсутність заборони) фізичним та юридичним особам приватного права надавати первинну правову допомогу.

Щодо механізмів отримання безоплатної первинної правової допомоги, то їх слід виділити два: письмове та усне звернення. Письмове звернення щодо надання первинної правової допомоги (крім отримання правової інформації розглядається протягом 30 календарних днів, якщо ж звернення містить лише запит на отримання правової інформації, то термін скорочується до 15 днів. В свою чергу усне звернення менш часомістке і відкриває особі, що звертається можливість отримати правову допомогу анонімно, що неможливо при

письмовому порядку. Особа звертається безпосередньо до уповноваженої особи органу державної влади, органу місцевого самоврядування чи центру правової допомоги та без пред'явлення будь-яких підтверджуючих документів має право отримати безоплатну первинну правову допомогу. У центрах правової допомоги такі звернення реєструються, проте, зі слів клієнта, тобто, ані документів, що посвідчують особу, ані будь-яких інших документів фахівець вимагати не може. Таке положення є логічним по відношенню до норм Конституції України та Закону України «Про безоплатну правову допомогу», які встановлюють, що право на безоплатну первинну правову допомогу мають усі особи, які перебувають під юрисдикцією України, а тому будь-яких додаткових підтверджень не потрібно [2].

За даними звіту системи безоплатної правової допомоги за 2019 рік первинну правову допомогу через центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги отримали 558 160 людей, а з 2013 року ця цифра становить понад 2.5 млн. звернень [3, с.4].

Слід звернути окрему увагу на можливість отримати безоплатну первинну правову допомогу дистанційно через сервіси системи БПД. Даний механізм надання правової допомоги особливо актуальний зараз, в період карантинних обмежень. Система безоплатної правової допомоги працюючи і в штатному режимі у своїй діяльності використовувала методи дистанційної комунікації, проте, з запровадженням карантинних обмежень, запит на отримання правової допомоги дистанційно значно зріс, а відповідно, реакцією на це стало розширення таких можливостей. Станом на сьогодні первинну правову допомогу через систему безоплатної правової допомоги можна отримати наступними способами:

- через всеукраїнський контакт центр 0800213103, який працює цілодобово, проте, звернення по телефону має свої недоліки, зокрема і неможливість фахівця ознайомитись з документами, що стосуються суті звернення. Тобто при використанні такого механізму можна говорити лише про отримання поверхневої інформації, так званої дорожньої карти вирішення правової проблеми;

- через офіційні електронні адреси центрів з надання БВПД. Такий спосіб дає можливість спеціалісту більш повно ознайомитись з документальною складовою проблеми клієнта, проте, для отримання

інформації таким шляхом характерне більша часомісткість: звернення розглядаються у робочий час і до них застосовуються правила письмового звернення;

- через використання офіційних сторінок центрів БВПД у соціальних мережах. На сьогодні усі місцеві, регіональні та Координаційний центр з надання БПД мають свої офіційні сторінки у соціальній мережі Facebook, регіональні та Координаційний мають сторінки у соціальній мережі Instagram. Звернення через соціальні мережі, за даними аналізу самих соціальних мереж, розглядаються протягом перших кількох годин з моменту їх надходження. Слід зазначити, що соціальні мережі обраховують середній показник, враховуючи що звернення розглядаються в робочий час, а надходити можуть у будь-який);

- через соціальні мережі Viber та Telegram: розвиток даних способів комунікації з клієнтами спричинений в першу чергу карантинними обмеженнями, проте, сервіси працюватимуть і по їх завершенню. Зараз працює чотири сервіси на вказаних платформах: Viber та Telegram чати, де кожен користувач може писати на загал – цей спосіб не буде надто ефективним для отримання повноцінної консультації, оскільки по перше, клієнт змушений винести суть своєї проблеми в публічну площину і, по друге, в загальній кількості повідомлень, які формуються по хронології, відповідь може втратити свою актуальність. Тому такий спосіб ефективний для коротких запитань – відповідей. Telegram канал, де користувачі не мають змоги писати, проте, отримують актуальні правову інформацію. Telegram бот – найефективніший спосіб звернення з метою отримання консультації, оскільки за допомогою системи омніканальної комунікації звернення через бот автоматично пересилається до одного з місцевих центрів України, де фахівці формують повноцінну письмову консультацію – відповідь, яка і надсилається клієнтові;

- з використанням інформаційно-довідкової платформи WikiLegalaid. Дана платформа працює по принципу Wikipedia і місти у собі готові консультації, що сформовані по галузях та підгалузях права [4]. Кожна консультація містить посилання на нормативно-правову базу, алгоритми можливих дій, способи вирішення проблеми та зразки документів, що можуть знадобитись .

Підсумовуючи вищенаведене можна зробити висновок, що система надавачів безоплатної первинної правової допомоги в Україні є досить розгалуженою та включає можливість різних способів отримання правової інформації та консультації, а також допомоги у складанні документів, а коло суб'єктів, що мають право на її отримання майже не обмежено. Одночасно з цим слід звернути увагу, що строки розгляду письмових звернень з метою отримати первинну правову допомогу надто тривалі.

Список використаних джерел

1. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 09 липня 2011 р. №3460. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17> (дата звернення 01.05.2020).
2. Конституція України: офіц. текст. Київ: КМ, 2013. 96 с.
3. Безоплатна правова допомога 2019 / підгот. Координаційний центр з надання правової допомоги. Київ, 2020. 28 С.
4. Довідково-інформаційна платформа правових консультацій «WikiLegalAid» URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%D0%93%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%B0 (дата звернення 01.05.2020).